



Hirmuhelteistä talvisodan aikaan – Kielelliset tehokeinot Iltalehden sääotsikoissa

Antti-Pekka Pääkkö

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Medianomi

Amk-opinnäytetyö

2025

Tiivistelmä

| |
|---|
| Tekijä(t) Antti-Pekka Pääkkö |
| Tutkinto Medianomi |
| Opinnäytetyön nimi Hirmuhelhteistä talvisodan aikaan – Kielelliset tehokeinot Iltalehden sääotsikoissa |
| Sivu- ja liitesivumäärä 23 + 5 |
| <p>Tässä opinnäytetyössä tutkitaan Iltalehden verkkosivuilla julkaistujen sääuutisten otsikoita. Tarkoituksena on selvittää, millaisia kielellisiä tehokeinoja sääuutisten otsikoinnissa käytetään poikkeuksellisista sääilmiöistä uutisoitaessa.</p> <p>Lisäksi opinnäytetyössä tutkitaan, minkä tyyppisiä sääilmiöitä sellaiset uutiset koskevat, joiden kieliasusta voidaan päätellä kyseessä olevan "poikkeuksellinen" sääilmiö.</p> <p>Otsikoita tarkastellaan niiden sisältämien kielellisten tehokeinojen sekä journalismin yleisten käytäntöjen ja hyvän journalistisen tavan kautta.</p> <p>Tutkimuksen aineistona ovat Iltalehden verkkosivujen Sääuutiset-välilehdellä vuonna 2024 julkaistut uutiset.</p> <p>Tutkimuksessa toteutetun analyysin perusteella Iltalehden sääotsikoissa esiintyvät tehokeinot voidaan jakaa viiteen eri kategoriaan.</p> |
| Asiasanat Sää, ilmasto, ilmastojournalismi, sääilmiöt, Iltalehti, tutkimus |

Sisällys

| | | |
|-----|--|----|
| 1 | Johdanto | 1 |
| 2 | Sääjournalismi..... | 2 |
| 2.1 | Sääjournalismin näkyvyys | 2 |
| 2.2 | Sääjournalismin merkitys..... | 3 |
| 3 | Otsikointi | 5 |
| 3.1 | Otsikon merkitys jutun sisäänheittäjänä..... | 5 |
| 3.2 | Otsikoinnin rajoitukset | 6 |
| 3.3 | Klikkiotsikointi..... | 6 |
| 4 | Tutkimuksen toteutus ja tulokset | 8 |
| 4.1 | Tutkimusmenetelmät | 8 |
| 4.2 | Aineiston kerääminen ja rajaaminen..... | 8 |
| 4.3 | Sääuutisten aiheet ja tyypit..... | 9 |
| 4.4 | Aineiston analyysi | 10 |
| 5 | Pohdintaa | 18 |
| 5.1 | Yhteenveto ja johtopäätökset | 18 |
| 5.2 | Itsereflektio..... | 19 |
| | Lähteet..... | 21 |
| | Liitteet..... | 24 |

1 Johdanto

Sää puhuttaa aina. Jos työpaikan kahvihuoneessa tai ventovieraitten kanssa ensimmäisiä lauseita vaihdettaessa ei tule muuta mieleen, voi aina tokaista viimeisimmät havaintonsa päivän säätilasta. Viimeisen vuosikymmenen aikana uutisotsikoihin on ilmestynyt etenevissä määrin mitä kummallisimpia ilmauksia ja termejä, joilla tuota aina läsnä olevaa ja ikuisesti puheen- ja uutisaiheita tarjoavaa kokonaisuutta ja sen ilmiöitä kuvaillaan. Huomiota herättävä säätermit ovat aiheuttaneet ihastusta ja vihastusta.

Ajatus tästä aiheesta lähti muovautumaan, kun muistelin huvittuneena suomalaisista iltapäivälehdistä lukemiani nimityksiä esimerkiksi kesän helleaalloista: erityisen kuumia päiviä on kuvailtu muun muassa “käristyskupoliksi” ja “hirmuhelteiksi” (Kari 14.5.2024; Sonerva 25.6.2024). Niinpä halusin lähteä tutkimaan tarkemmin, kuinka toistuvaa edellä mainittujen kaltaisten ilmaisujen käyttäminen todellisuudessa on, sekä millä muilla tavoin lukijalle viestitään, että uutisessa on kyse jostain poikkeuksellisesta – tai muuten vain todella merkittävästä säähän liittyvästä asiasta.

Viime vuosina journalismin sisällä on myös herännyt keskustelua median roolista ilmastonmuutoksen ja siihen liittyvien sääilmiöiden uutisoinnissa (Järvenpää & Huotari 2022, 2–3). Tämä opinnäytetyö ei varsinaisesti keskity ilmastonmuutokseen, mutta toisaalta tutkimuksen tuloksista voi myös tehdä havaintoja sen painoarvosta sääuutisoinnissa: saavatko ilmastonmuutokseen liittyvät sääilmiöt julkaisussa sellaista huomiota, että niitä koskevat uutiset päätyvät “poikkeuksellisista” ilmiöistä kertovien juttujen listaan?

Tarkoitukseni oli tutkia luetuimpien suomalaisten iltapäivälehtien, eli Ilta-Sanomien ja Iltalehden, sääuutisointia, mutta aineiston suurehkon määrän vuoksi päädyin tutkimaan vain Iltalehteä. Aineiston rajaamisesta kerron lisää luvussa 4. Iltalehti on Alma Median -konserniin kuuluva iltapäivälehti, jonka printtiversion ilmestyy kerran päivässä. Sen printti- ja digiversion kokonaistavoittavuus oli vuonna 2024 yhteensä 2,79 miljoonaa lukijaa (Iltalehti 20.9.2024).

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on analysoida, millaisilla kielellisillä tehokeinoilla poikkeuksellisia sääilmiöitä kuvailtiin Iltalehden verkkosivuilla vuonna 2024. Tehokeinojen tutkimisessa keskityn juttujen otsikoihin, sillä verkkojulkaisuissa juuri otsikointi on keskeisessä roolissa lukijoiden houkuttelun kannalta (Autio 10.1.2018).

Opinnäytetyön tarkoitus ei ole arvioida, ovatko Iltalehden käyttämät kuvaukset ja adjektiivit sääilmiöistä sopivia, vaan luoda kokonaiskuvaa siitä, millaisia kuvailutapoja ja tehokeinoja sääuutisoinnissa käytetään, sekä miten niitä muodostetaan.

2 Sääjournalismi

Sääjournalismiin pätevät samat lainalaisuudet kuin journalismiin yleensäkin. Suomessa journalistisen median toimintaa ohjaavat Julkisen sanan neuvoston (2024) laatimat journalistin ohjeet, joiden tarkoitus on “tukea sananvapauden vastuullista käyttämistä mediassa sekä edistää keskustelua journalistisesta työstä ja journalismin etiikasta”. Ohjeet ovat vapaasti kaikkien luettavissa, ja kuka tahansa voi tehdä niiden pohjalta tietyin rajoituksin kantelun Julkisen sanan neuvostoon, mikäli jokin juttu rikkoo kantelijan mielestä hyvää journalistista tapaa (Julkisen sanan neuvosto 2025).

Sääjournalismi käsittelee nimensä mukaisesti säätä sekä siihen liittyviä ilmiöitä. Tyypillisiä esimerkkejä journalistisissa medioissa julkaistavista säähän liittyvistä uutisista ovat sääennusteet, säähavainnot sekä sääilmiöitä selittävät uutiset. Termille “sääjournalismi” ei löydy yksittäistä, oppikirjamaista määritelmää, mutta suomalaisessa mediassa termiä on käytetty esimerkiksi Ylen Viimeinen sana –ohjelman 23.5.2020 esitettyssä jaksossa, jossa ohjelman formaatin mukaisesti käsiteltiin kriittisesti suomalaista sääjournalismia (Viimeinen sana 23.5.2020). Tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan sääjournalismilla kaikkea säähän liittyvää uutisointia.

Edellisessä kappaleessa mainitussa Viimeinen sana –ohjelmassa meteorologi Anniina Valtonen ja Ilmatieteen laitoksen yksikön päällikkö Hilppa Grekow huomauttavat, kuinka mediassa saatetaan käyttää säähän liittyviä termejä epähuomiossa väärin. Termi “sää” tarkoittaa tällä hetkellä tai lähitulevaisuudessa ilmastossa tapahtuvia asioita. Grekowiin mukaan sää-termin käyttö on virheellistä, jos sitä käytetään esimerkiksi talvella julkaistavan, tulevan kesän “ilmastollista keskiarvoa” ennustavassa uutisessa. (Viimeinen sana 23.5.2020). Toinen, tosin useimmiten puhekielessä väärin käytetty termi on “keli”, joka virallisen merkityksensä mukaisesti viittaa kulkuväylien “sääriippuaiseen kulkukelpoisuuteen” (Mäntykannas 12.9.2015). Puhekielessä keli-termillä saatetaan viitata myös ulkona vallitsevaan yleiseen säätilaan.

2.1 Sääjournalismin näkyvyys

Suomalaisten uutismedioiden, kuten tämän tutkimuksen kohteena olevan Iltalehden, verkkosivuilla sää on vahvasti esillä. Niin verovaroin toimivan Ylen kuin kaupallistenkin uutismedioiden verkkosivuilla on sääuutisia varten omat osionsa (Iltalehti 2025; Iltä-Sanomat 2025; MTV Uutiset 2025; Yle 2025). Säähän liittyviä uutisia ja eri sääpalveluiden tuottamia sääennusteita julkaistaan päivittäin runsaasti: pelkästään Iltalehden Sääuutiset-välilehdellä julkaistiin vuonna 2024 609 uutista (Iltalehti 2024). Lisäksi säätä koskevia uutisia on voinut päätyä muidenkin kategorioiden alle, mikäli ne liittyvät sään lisäksi olennaisesti johonkin muuhun teemaan.

Sääennusteet ovat jo pitkään olleet olennainen osa myös television uutislähetysten kulkua. Yleisradion uutislähetysten lopussa on ollut meteorologi kertomassa tulevien päivien säästä vuodesta 1969 lähtien, ja satunnaisemmin sääennusteita on kuultu tv-uutisten ohella niin Yleisradiossa kuin MTV:llä jo aiemmin. (Wallius 25.2.2019).

Televisiossa sääennusteita esittelevät meteorologit ovat myös nousseet koko kansan tuntemiksi tv-kasvoiksi, ja osa meteorologeista on päätenyt esiintymään televisiossa muissakin yhteyksissä. Tunnetuimpina esimerkkeinä ”julkismeteorologeista” mainittakoon MTV:n pitkäaikainen meteorologi Pekka Pouta sekä Ylen Anniina Valtonen, joka on meteorologin tehtävien jälkeen siirtynyt juontamaan Puoli seitsemän -asiaohjelmaa. Lisäksi radiossa Yle Radio Suomi -kanavalla päivittäin luettava merisää on noussut koko kansan tietoisuuteen, vaikka rannikko- ja merialueiden sää ei sisämaan suomalaisia välttämättä henkilökohtaisesti kosketakaan.

Myös paperisissa julkaisuissa sääsivut ovat pitäneet pintansa. Sanomalehdessä sääkartta nähtiin ensimmäistä kertaa tietävästi vuonna 1875, kun brittilehti The Timesissä julkaistiin Francis Galtonin laatima kartta edellispäivän sääoloista (Hambling 25.4.2017).

2.2 Sääjournalismin merkitys

Journalististen medioiden päätöksiä siitä, tehdäänkö jostain aiheesta uutinen vai ei, ohjaavat uutiskriteerit. Maarit Jaakkolan (2013, 181–182) luettelemista kriteereistä sääuutisissa täytyvät usein ainakin ajankohtaisuus, maantieteellinen läheisyys, voimakkuus sekä yllätyksellisyys. Iltaapäivälehtien kohdeyleisö kattaa koko Suomen, joten esimerkiksi lumisateen vuoksi heikentynyt ajokeli (Nurila 3.2.2024) tai kotipihaan iskenyt salama (Tahkokorpi 38.8.2024) ylittävät lähes poikkeuksetta uutiskynnyksen, vaikka kyse ei olisikaan yksittäisinä tapahtumina harvinaisista sääilmiöistä.

Säästä kertominen ja sen ilmiöiden selittäminen voidaan lukea myös osaksi journalismin perustehtäviä. Esimerkiksi mediatutkija Mark Deuze määrittelee journalismille viisi päätehtävää, joista yksi on julkinen palvelu (Deuze 2005, 447). Maarit Jaakkolan mukaan journalismin päätehtäviin lukeutuvat muun muassa tiedonvälitys sekä yleisön palvelu ja auttaminen (Jaakkola 2013, 17–18).

Sääuutisten suosiota voi myös selittää yksinkertaisesti se, että se tarjoaa jatkuvasti uutisaiheita. Journalisti-lehti julkaisi vuonna 2016 Yleisradion meteorologi Kerttu Kotakorven tyypillistä työpäivää käsittelevän jutun otsikolla ”Hiljaisen uutispäivän pelastaja”, jossa Kotakorpi mainitsee, että ”sää kiinnostaa aina” ja että ”hiljaisena uutispäivänä säästä pyritään keksimään juttuja” (Salomaa 9.6.2016).

Oman näkemykseni mukaan sääuutisointi sopii varsinkin nykyiseen, iltapäivälehdissä vallitsevaan journalismin ilmapiiriin, jossa yksi onnistumisen mittareista on verkossa uutisen auki klikanneiden lukijoiden määrä. Valtaosaa ihmisistä kiinnostaa, millaista säätä on odotettavissa kotioven ulkopuolella, joten säähän liittyvät uutiset keräävät lukijoita. Uutisen tekemiseksi ei myöskään tarvitse odotella, että jotain tapahtuisi; sää on aina olemassa. Poikkeuksellinen säätapahtuma on yhtä lailla uutisaihe kuin se, että mitään erikoista ei tapahdu, ja säätila jatkuu samanlaisena kuin eilen.

3 Otsikointi

3.1 Otsikon merkitys jutun sisäänheittäjänä

Sitä mukaa, kun journalistisen median painopiste on siirtynyt painetuista julkaisuista internetiin, on otsikoilla yhä suurempi merkitys juttujen myymisen kannalta. Helsingin Seudun Journalistit ry:n julkaisemassa Lööppi-lehdessä vuonna 2019 julkaistussa jutussa eräs verkkotuottaja liittyy otsikoinnin suoraan osaksi jutun myyntiä ja markkinointia. Samassa jutussa kerrotaan, kuinka myös älypuhelinsovellusten lähettämien ilmoitusten myötä otsikoinnin merkitys on kasvanut, kun lukija saattaa tehdä lukupäätöksensä vain ilmoituksen sisältämän tekstin, usein pelkän pääotsikon, varassa. (Vuorio 2019, 4–9).

Tämän ilmiön voi havaita jo pelkästään vertaamalla painetun sanomalehden ja saman lehden verkkosivujen rakennetta: siinä missä painetussa lehdessä koko juttu otsikoineen on valmiiksi auki lukijalle, on verkkosivuilla useimmiten nähtävissä vain jutun pääkuva ja otsikko, satunnaisesti myös lyhyt ingressi. Suurempien uutissivustojen verkkosivuilla sisältöä on tarjolla lähes loputtomiin – ainakin verrattuna sisällöltään rajalliseen printtilehteen – joten päätös yksittäisen uutisen lukemisesta (tai lukematta jättämisestä) jää pääotsikon ja –kuvan varaan.

Otsikon merkitys näkyy myös uutismedioiden satsauksissa niiden kehittelyyn. Olen itsekin toimittajana työskennellessäni törmännyt työvaiheeseen nimeltä otsikkotestaus. Yksinkertaisimmillaan otsikkotestaus tarkoittaa sitä, että yhdelle verkkoon julkaistavalle uutiselle luodaan usein ainakin kaksi tai jopa useampia keskenään erilaisia otsikoita. Erilaisten analytiikkatyökalujen avulla uutinen pystytään julkaisemaan samanaikaisesti niin, että eri lukijoille sama uutinen näkyy eri otsikolla. Sitteen toimituksessa seurataan eri otsikkovaihtoehtojen keräämiä lukijamääriä, ja lopulta verkkoon jätetään yleensä eniten lukijoita kerännyt otsikkovaihtoehto. Otsikkovaihtoehdot voivat erota toisistaan vaikkapa niissä käytettyjen kielellisten tehokeinojen osalta, tai niissä voidaan nostaa esiin saman uutisen eri näkökulmia.

Analytiikan käyttöönotto on Penttilän, Ovaskan ja Ahvan mukaan muuttanut journalismin ja yleisön suhdetta. Yleisön käyttäytyminen ohjaa entistä enemmän toimituksien työtä, kun lukijamääriä ja muuta yleisön toimintaa voidaan seurata minuuttien tarkkuudella. Yleisön mieltymyksiin reagoiminen ei kuitenkaan aina ole pelkästään hyvästä journalistisen toiminnan kannalta. Penttilän, Ovaskan ja Ahvan tekemässä tutkimuksessa selvisi, että tutkimuksen kohteena olleen Iltalehden lukijat olivat oppineet tunnistamaan lehden otsikoista yritykset kalastella jutulle lukijoita. (Penttilä, Ovaska & Ahva 2024, 27–40).

3.2 Otsikoinnin rajoitukset

Maarit Jaakkolan mukaan uutisjutun otsikon tulee olla “mahdollisimman informatiivinen”, ja sen tulisi vastata uutisen peruskysymykseen “Mitä on tapahtunut”. Hänen mukaansa myös huutomerkkejä ja huumoria on syytä käyttää otsikoissa harkitusti. Toisaalta Jaakkola kirjoittaa, että hyvä journalistinen otsikko “kertoo jutun aiheesta olennaisen, mutta herättää myös sellaisen lukijan kiinnostuksen, joka ei välttämättä muuten aihepiirin tekstejä lukisi”. (Jaakkola 2013, 130–131). Hyvää otsikkoa kuvailee samansuuntaisesti myös STT Tyylikirjassaan: “Otsikon pitää avata jutun olennaisin tai kiinnostavin sisältö niin, että lukija ymmärtää, miksi juttu kannattaa lukea” (Suomen Tietotomisto s.a.).

Journalistin ohjeiden mukaan “otsikoilla, ingresseillä, kansi- ja kuvateksteillä, myyntijulisteilla ja muilla esittelyillä on oltava sisällössä kate” (Julkisen sanan neuvosto 2024). Ihanteellisesti otsikon siis pitäisi olla samaan aikaan sekä huomiota herättävä ja kiinnostava, mutta pysyä kuitenkin asiallisena eikä mässäillä liikaa huumorilla. Hyvä journalistinen tapa asettaa siis otsikoinnille tietynlaiset raamit, mutta jättää kuitenkin tilaa luovuudelle. Lukijoiden houkuttelussa saatetaan kuitenkin sortua niin sanottuun klikkiotsikointiin, josta lisää seuraavan alaotsikon alla.

Yksi tapa tarkastella sitä, ovatko aineistoon kuuluvat otsikot totuudenmukaisia, on tarkastella Iltalehden julkaisuista Julkisen sanan neuvostoon vuonna 2024 tehtyjä kanteluita. JSN:n verkkosivuilla kaikki päätökset käsittelyyn otetuista kanteluista ovat vapaasti nähtävillä, ja lisäksi päätöksiä on mahdollista suodattaa esimerkiksi tietyn Journalistin ohjeiden kohdan perusteella.

Tein haun kaikista vuoden 2024 Iltalehteä koskevistä JSN:n kantelupäätöksistä, jotka liittyvät Journalistin ohjeiden kohtaan 15, joka on ainoa suoraan otsikointiin liittyvä kohta. Haulla löytyi vain kaksi päätöstä, eikä kumpikaan koskenut sääuutisia (Julkisen sanan neuvosto 2025). Kaikista otsikoista ei kuitenkaan välttämättä päädytä tekemään kanteluita, varsinkin jos kyseessä on yksittäisen lukijan turhautuminen otsikossa käytettyyn ilmaukseen.

3.3 Klikkiotsikointi

Uutisten verkko-otsikointiin liitetään usein, varsinkin otsikoita kritisoidessa, termi “klikkiotsikko”. Yleensä klikkiotsikoksi mielletään otsikko, joka sisältää värikkäitä ilmaisuja, eikä pelkän otsikon perusteella välttämättä saa selville, mistä uutisessa on kyse. Nimensä mukaisesti klikkiotsikon tarkoitus on siis saada lukija klikkaamaan juttu auki.

Aiheesta julkaistujen juttujen perustella klikkiotsikointi voidaan määritellä joko positiiviseksi tai negatiiviseksi toiminnaksi, riippuen kuka siitä puhuu. Journalismin tekijöiden näkökulmasta vetävien,

mutta kuitenkin jutun sisällön perusteella oikeutettujen, otsikoiden laatiminen voidaan nähdä ammattitaitona, kun taas lukijat saattavat pitää sitä jopa olennaisen tiedon pimittämisenä (Wetterstrand 19.10.2016).

Myös sääuutisointi on saanut osansa klikkiotsikointi-syytöksistä. Ainakin Seura-lehti sekä Ylen Viimeinen sana –ohjelma ovat käsitelleet railakkaita sääotsikoita meteorologien näkökulmasta. Sekä Seuran uutisen että Ylen keskusteluohjelman perusteella voi aistia itse sään ennustamisen ja tulkitsemisen ammattilaisten suhtautuvan nuivasti toimittajien keksimiin nimityksiin erilaisille sääilmiöille. Seura-lehden tammikuussa 2023 julkaistussa jutussa Ilmatieteen laitoksen sää- ja turvallisuuskeskuksen päällikkö Anssi Vähämäki on huolissaan siitä, että revittelevien ilmausten käyttö syö uskottavuutta ja painoarvoa tilanteilta, jolloin lukijoita on oikeasti tarpeen varoittaa sääilmiöstä. Samasta asiasta on huolissaan meteorologi Anniina Valtonen Viimeinen sana –ohjelmassa toukuussa 2020. Valtonen huomauttaa myös, että välillä meteorologit saavat itse lukijapalautetta sääuutisissa käytetyistä toimittajien keksimistä ilmaisuista, jos he esiintyvät jutussa nimettyinä asiantuntijoina. (Raatikainen 5.1.2023; Viimeinen sana 23.5.2020).

Miksi medially on sitten tarve luoda otsikoita, joista näkee tarkoituksen kalastella lukijoita, ja jotka ehkä jopa aiheuttavat lukijassa aivan päinvastaisen reaktion, kuin mitä olisi toivottu? Uutistoimitukset kilpailevat keskenään lukijoiden huomiosta, ja kuten jo aiemmin tässä luvussa mainitsin, nykYTEKNOLOGIAN mahdollistamana juttujen aiheuttamaa liikennettä verkossa voidaan tarkastella reaaliajassa.

Omasta näkökulmastani ymmärrän Anniina Valtosen huolta siitä, että lukijat luulevat meteorologin keksineen uutiseen päätyneen railakkaan säätermin. Nykyään, kun otsikointiin panostetaan enemmän, varsinaisen uutisen kirjoittanut toimittaja ei välttämättä itse ole vastuussa juttunsa otsikosta. Tämä ei kuitenkaan näy lukijalle, vaan uutinen julkaistaan lähes poikkeuksetta vain jutun kirjoittaneen toimittajan nimellä. Myös uutisissa käytettävien sitaattien kanssa toimittajan on oltava erityisen huolellinen, jotta lukija varmasti ymmärtää, mikä osa tekstistä on toimittajan omaa tulkintaa ja mikä esimerkiksi asiantuntijan suusta tullutta tietoa. Toki myös yleisön medialukutaidolla on oma merkityksensä jutun eri osien ymmärtämisen kannalta, mutta näkisin, että suurin vastuu on edelleen journalistisen työn tekijöillä.

4 Tutkimuksen toteutus ja tulokset

4.1 Tutkimusmenetelmät

Tässä opinnäytetyössä on käytetty sekä määrällistä että laadullista tutkimusotetta.

Määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusotetta käytin saadakseni kokonaiskuvan siitä, kuinka paljon sääuutisia Iltalehden verkkosivuilla yhden vuoden aikana julkaistiin, sekä lopullisen aineiston luokitteluun. Määrällisessä tutkimuksessa tutkittua tietoa tarkastellaan numeroiden avulla, ja se vastaa esimerkiksi kysymyksiin ”Kuinka paljon” ja ”Kuinka moni” (Vilka 2007, 14).

Laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta käytin analysoidessani sääuutisten otsikoissa käytettyjä kielellisiä tehokeinoja. Analyysin päämääränä oli selvittää, minkälaisia tehokeinoja otsikoissa käytettiin sekä miten eri tehokeinot on muodostettu.

Laadullinen tutkimus on laaja kattotermi monenlaiselle tutkimukselle. Tuomen ja Sarajärven (2018, 27) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on kyse ”empiirisen analyysin tavasta tarkastella havaintoaineistoa ja argumentoida”.

4.2 Aineiston kerääminen ja rajaaminen

Iltalehden verkkosivuilla on sääuutisille oma, Sääuutiset-niminen osio. Aloitin aineiston rajaamisen ensiksi ottamalla mukaan vain vuonna 2024 edellä mainitussa osiossa julkaistut uutiset. Aineisto on vapaasti saatavilla Iltalehden verkkosivuilla, tosin yli vuoden vanhojen juttujen lukeminen edellyttää käyttäjätunnuksen luomista.

Manuaalisesti yksi kerrallaan laskemalla sain kaikkien vuonna 2024 julkaistujen sääuutisten lukumääräksi 609 uutista. Seuraavassa kaaviossa sääuutisten määrä kuukausittain.

Taulukko 1. Sääuutisten määrä kuukausittain Iltalehdessä vuonna 2024.

| | |
|-----------|----|
| tammikuu | 54 |
| helmikuu | 40 |
| maaliskuu | 40 |
| huhtikuu | 67 |
| toukokuu | 65 |
| kesäkuu | 55 |
| heinäkuu | 50 |

| | |
|-----------------|------------|
| elokuu | 49 |
| syyskuu | 50 |
| lokakuu | 39 |
| marraskuu | 53 |
| joulukuu | 47 |
| Yhteensä | 609 |

Sääuutisia julkaistiin yhden vuoden aikana jopa enemmän kuin olisin opinnäytetyötä suunnitellensani arvannut. Niinpä aineistoa oli syytä rajata. Kun selasin läpi kaikki yli kuusisataa otsikkoa, monet niistä alkoivat väistämättä muistuttaa toisiaan, osin varmasti aiheiden samankaltaisuuden vuoksi - eiväthän sääilmiöt itsessään miksikään muutu. Kuukausittaista vaihtelua sääuutisten määrässä esiintyi jonkin verran. Arvelen tämän johtuvan siitä, että ennen suosittuja juhlapäiviä ja lomakausaikoja (mm. vappu, juhannus, joulukuu) sääuutisten määrä kasvaa. Silloin julkaistaan paljon kulloinkin kyseessä olevan ajanjakson säätilaa ennustavia uutisia, sekä liikkumiseen, kuten autoiluun, vaikuttavaa tietoa esimerkiksi ajokeleista.

Kielellisten tehokeinojen analyysia varten valitsin kaikkien sääuutisten joukosta ne, joiden otsikoinnin perusteella voi katsoa kertovan jostain poikkeuksellisesta sääilmiöstä. Juuri erikoiset ja poikkeukselliset ilmiöt synnyttävät johdannossa mainitsemiani mieleen jääviä, joidenkin mielestä jopa kyseenalaisia sääilmaisuja. Toisaalta ilmiön poikkeuksellisuudesta voi kertoa otsikossa muutenkin kuin keksimällä uusia ja taas uusia nimityksiä helleaalloille tai valtaville lumimyräköille. Halusin selvittää, missä suhteessa eri keinoja käytetään. Näin sain rajattua analysoitavan aineiston 92 otsikkoon. Aineistoon valitut otsikot on listattu tämän opinnäytetyön liitteisiin.

4.3 Sääuutisten aiheet ja tyypit

Seuraavaksi luokittelin analyysia varten valitut jutut alaluokkiin sen mukaan, minkä sää tapahtuman perusteella niistä on uutisoitu. Luokittelun tarkoituksena on luoda kokonaiskuva siitä, minkälaiset sääilmiöt saavat huomiota iltapäivälehdessä.

Taulukko 2. Aineistoon valitut uutiset lajiteltuna sisällön perusteella

| Uutisen aihe | Lukumäärä |
|----------------|-----------|
| Lämpö, helteet | 41 |

| | |
|---------------------------------|----|
| Lumisateet | 14 |
| Myrskyt, ukkonen, tuuli | 10 |
| Kylmyys, pakkane | 9 |
| Muutos vallitsevassa säätilassa | 5 |
| Vesisateet | 4 |
| Ilmastonmuutos | 1 |
| Muut yhteensä | 8 |

Vuonna 2024 Suomessa rikottiin yhden vuoden hellepäivien ennätys (Ilmatieteen laitos 2025), ja kuumien päivien määrä näkyy myös julkaistujen uutisten määrässä - lämpöön ja helteisiin liittyviä uutisia oli aineistossa ylivoimaisesti eniten. Toiseksi eniten huomiota herättäviä otsikoita sai aikaan lumentulo. Ilmastonmuutos on vain yhdestä osumasta huolimatta omana luokkana, koska mielestäni sitä ei voi jättää huomiotta sääuutisointia tutkiessa, ja käsitelen sitä myöhemmin vielä omassa alaluvussa.

Toimittajan ammatillisesta näkökulmasta helle- ja pakkasuutisten suurta määrää tässä aineistossa voi selittää myös sillä, että niistä on yksinkertaisesti helpoin tehdä räväköitä otsikoita. Lämpötila on yksinkertaisesti mitattavissa oleva asia, ja kylmyys- ja kuumuusennätyksistä löytyy runsaasti dataa alueittain pitkältä aikaväliltä. Lämpötila on helppo aihe uutisoida myös ilman varsinaisen asiantuntijan haastattelua, koska toimittaja voi itse verrata säähavaintoja historiaan tai vaikkapa edellispäivään saatavilla olevan tiedon avulla.

4.4 Aineiston analyysi

Tässä osiossa tutkin aineistoon kuuluvien uutisten otsikoita ja niissä käytettyjä tehokeinoja eri tavoin. Päämääräni on saada kokonaiskuva siitä, millä tavoin lukijoille yritetään viestiä sääilmiöiden merkittävydestä. Analyysissä käytin apunani Tuomen ja Sarajärven (2018, 122–126) oppeja aineiston pelkistämistä ryhmitellessäni otsikoita niiden sisältämien tehokeinojen mukaan.

Täysin oma lukunsa otsikoista löytyvien tehokeinojen joukossa ovat niin sanotut sääsanat, jotka on keksitty varta vasten kuvaamaan uutisessa käsiteltävää ilmiötä. Sääsanojen käytön lisäksi otsikoista oli selkeästi havaittavissa neljä muuta otsikkotyyppiä:

1. Sääilmiön merkittävyyden korostaminen adjektiivilla. Tällä tarkoitan sitä, että otsikosta oli löydettävissä uutisen aiheena olevaa sääilmiötä kuvaava adjektiivi, jonka perusteella oli

ymmärrettävissä, että kyse on jostain harvinaisesta, poikkeuksellisesta tai muuten vain erikoisesta.

2. Sääilmiön rikkoman ennätyksen tai muun harvinaisuudesta kertovan aikamääreen nostaminen otsikkoon. Tällä tarkoitan sitä, että otsikkoon oli nostettu tieto siitä, että jokin ennätys on rikottu, tai vaihtoehtoisessa otsikossa oli käytetty jotain aikamäärettä, joka havainnollistaa kyseisen sääilmiön harvinaisuutta.
3. Ilmiön vaarallisuudesta tiedottaminen. Tällä tarkoitan sitä, että otsikkoon on nostettu tieto kyseessä olevan sääilmiön vaarallisuudesta.
4. Asiantuntijan (tässä tapauksessa meteorologin) sitaatin nostaminen otsikkoon tai asiantuntijan havaintoon viittaaminen muulla tavalla. Tällä tarkoitan sitä, että otsikkoon on nostettu sitaatti juttua varten haastatellulta meteorologilta, tai meteorologin havaintoon oli selkeästi viitattu otsikossa.

Lisäksi aineistossa oli kolme otsikkoa, jotka eivät oikein sopineet mihinkään yllä olevista kategoriasta. Seuraavassa taulukossa aineiston otsikot on luokiteltu yllä mainittujen kategorioiden perusteella. Sama otsikko voi olla laskettu useampaan eri kategoriaan kuuluvaksi, koska osassa otsikoista edellä luettelemiani tehokeinoja esiintyi useampi kuin yksi (esimerkiksi "Historiallinen helle-ennätys rikki!" sisältää sekä ilmiön erikoisuutta kuvaavan adjektiivin että viittauksen ennätyksen rikkomiseen). Olen lisännyt taulukkoon kunkin tehokeinon kohdalle esimerkkejä selventämään niiden käyttöä otsikoissa.

Taulukko 3. Sääuutisten otsikot niissä käytettyjen tehokeinojen mukaan

| Kategoria | Lukumäärä | Esimerkki |
|----------------------------------|-----------|--|
| Adjektiivin käyttö | 29 | Kanarialla uskomaton yölämpötila Hillitön helle iskee Suomeen |
| Sääsanat | 29 | Pakkaskoura puristaa lauantaina – Osassa maata jopa alle -30 astetta Käristyskupoli Suomen yllä – Näin kovaksi helle voi nousta |
| Ennätyksellisyys / muu aikamäärä | 17 | Lapissa mitattiin yöllä hurja lukema – Kylmin lähes 50 vuoteen Historiallinen helle-ennätys rikki! |
| Vaarallisuudesta kertominen | 10 | Suomeen iskee jopa vaarallisen kylmä sää |

| | | |
|---------------------------|---|--|
| Asiantuntijan lainaaminen | 5 | Meteorologi helteistä: "Ei ole normaalia" |
| Muut | 3 | |

4.4.1 Säasanat

Adjektiivien ohella säasanat olivat aineiston suosituin tehokeino; niitäkin esiintyi lähes joka kolmannen uutisen otsikossa (29 kpl). Sääsanoja on käsitelty muun muassa Suomen Lehdistön jutussa vuonna 2019, jossa Kielitoimistossa työskentelevä Minna Pyhälähti kuvasi niitä uudissanoiksi. Vaikka puhe onkin sääsanoista, on syytä huomioida, että ne eivät ole virallisia meteorologisia termejä. Edellä mainitussa Suomen Lehdistön jutussa sääsanojen yleistymisen katsotaan alkaneen vuonna 2010, kun tuolloin Ilta-Sanomissa työskennellyt toimittaja Vesa Mäkinen keksi seksihelletermin. (Simola 9.10.2019).

Kaikista tässä opinnäytetyössä luokitelluista tehokeinoista säasanat ovat keränneet eniten mediahuomiota. Toimittajien itse keksimät ilmaukset nousevat esiin, kun käydään kriittistä keskustelua klikkijournalismista tai siitä, millaista hyvä sääjournalismi on (ks. luku 3.1.3).

Yhdistämällä taulukko 3:ssa esittelemäni luokittelun sekä taulukko 2:n jaottelun uutisaiheiden mukaan selviää, että sääsanoja käytettiin Iltalehdessä eniten lumisateiden (9 kpl), helteiden (7 kpl) ja pakkasten (5 kpl) yhteydessä. Valtaosa sääsanoista esiintyi aineistossa vain kerran. Useammin kuin kerran esiintyivät vain "hirmuhelle" (3 kertaa) sekä "kammopakkaset" ja "säämullistus" (molemmat kahdesti). Eri sääsanoja aineistosta löytyi siis 25 kappaletta.

Seuraavassa taulukossa on jaoteltu säasanat sen mukaan, miten ne on muodostettu.

Taulukko 4. Säasanat niiden muodostustavan mukaan.

| Muodostustapa | Lukumäärä |
|---|-----------|
| Sääilmiö + substantiivi | 15 |
| Adjektiivi + sääilmiö | 7 |
| Muut (ei varsinaista viittausta sääilmiöön) | 3 |

Sääsanat muodostuvat pääosin kahdella eri tavalla. Suurin osa (15 kpl) on muodostettu niin, että sääilmiön perään on liitetty substantiivi, jonka tarkoitus on esimerkiksi kuvata sitä edeltävän sääilmiön vaikutusta (mm. ”pyryjysäys”, jolla viitataan runsaisiin lumisateisiin). Seuraavaksi suosituin (7 kpl) tapa oli liittää sääilmiön eteen määrite, joka kuvaa niiden voimaa tai vaikutusta (mm. ”kanni-baaliavaruusmyrsky”). Joukkoon mahtuu myös kolme ilmausta, joista ilman asiayhteyttä olisi mahdotonta päätellä, mihin ne liittyvät (”kuiva reikä” ja ”jojopumppu”) sekä sananlaskulla ”Vettä tulee kuin Esterin perseestä” leikittelevä, Ernesto-myrskyyn viittaava ”kuin Erneston takapuolesta”.

Sääsanojen muodostuksessa on havaittavissa yrityksiä luoda sanoista helpommin suussa soljuvia. Useat sääsanat on rakennettu niin, että sanojen molemmat osat muodostavat sääsanaan alkusointua muistuttavan tehokeinon. Tästä esimerkkeinä toimivat muun muassa sanat ”pyryjysäys” ja ”tuplatuisku”. Yrityksestä huolimatta en löytänyt sanan sisäiselle vokaalien tai konsonanttien harmonialle kielitieteellistä määritelmää, joten käytän termiä ”alkusointua muistuttava”. Alkusointu eli allitteraatio tarkoittaa sitä, että kahdessa tai useammassa peräkkäisessä tai lähekkäisessä sanassa käytetään yhtäläistä alkuäännettä (Tieteen termipankki 2025).

Otsikoiden lauserakenteissa sääsanat esiintyivät useimmiten aktiivisena subjektina, kuten otsikossa ”Tänne salamapiiska iskee”. Muutamassa otsikossa oli selvästi nähtävissä tarkoitus muodostaa sääsanasta ja sitä seuraavasta sanasta alkusoinnun muodostava kokonaisuus (esimerkiksi ”tuiskujysäys tärähtää” tai ”pakkasmoukarin paluu”).

Vaikka huikentelevat säätermit ärsyttävät osaa lukijoista, iltapäivälehdet ovat ikään kuin tehneet sääsanoista oman taiteenlajinsa. Vuonna 2024 Iltalehdessä kysyttiin lukijoilta heidän suosikkiaan lehdessä julkaistujen sääilmiöitä kuvaavien sanojen joukosta. Olipa erään toimittajan keksimä termi ”käristyskupoli” valittu aikoinaan myös Kotimaisten kielten keskuksen kuukauden sanaksi. (Airiola 2.11.2024).

Pitäisikö sääsanoihin suhtautua uudissanoina vai jonain muuna olisi kokonaan uuden tutkimuksen aihe. Uudissanon määritelmä on Tieteen termipankin mukaan ”uusi sana tai ilmaus, joka ei ole vielä vakiintunut kieleen” (Tieteen termipankki 2025). Vakiintuneita sääsanat eivät missään nimessä vielä ole, vaikka tunnetuimpia niistä onkin käytetty jo vuosikymmen sitten. Toisaalta ovatko sääsanat olemassa muualla kuin uutisotsikoissa, ja onko niiden tarkoitukseen vakiintua osaksi jokapäiväistä kielenkäyttöä?

4.4.2 Adjektiivit

Kuten sääsanoja, adjektiivejäkin käytettiin otsikkojen tehokeinona 29 kertaa. Vaihtelua oli adjektiivien joukossa sääsanoja enemmän. Useimmiten aineistossa esiintyi eri muodoissaan ”poikkeuksellinen” (8 kertaa). Muita useammin kuin kerran mainittuja adjektiivejä olivat ”äärimmäinen” ja ”harvinainen” (3 kertaa) sekä ”huima” ja ”uskomaton” (2 kertaa). Aineistossa käytettävät adjektiivit olivat kaikki perusasteessa eli positiivissa.

Adjektiivejä käytettiin useimmiten (18 kertaa) kuvaamaan suoraan uutisen aiheena olevaa sääilmiötä (esimerkiksi ”uskomaton yölämpötila” tai ”poikkeuksellinen säätilanne”). Näistä eniten kuvailun kohteena olivat helteet (5 kertaa). Adjektiivejä käytettiin myös tietyn ajanjakson (esim. ”Heinäkuu oli harvinainen”) tai säätilan muutoksen (kuten ”jättimäinen käänne”) yhteyksissä.

Myös adjektiivien käytössä oli havaittavissa pyrkimyksiä muodostaa niitä seuraavan tai edeltävän sanan kanssa alkusointu. Tästä käyvät esimerkkeinä seuraavat otsikot (alkusointu lihavoitu):

5. ”**Huimat helteet** leviävät valtaosaan Suomea”
6. ”**Jättimäinen käänne** säässä – jopa hellelukemat lähellä”

Maarit Jaakkolan mukaan hyvän lehtikielen ominaisuuksia ovat muun muassa informatiivisuus ja tarkoituksenmukaisuus (Jaakkola 2013, 105–108). Lehtikielen ominaisuuksiin peilaten erityisesti toimittajien keksimien sääsanojen, mutta myös joidenkin epämääräisempien adjektiivien käyttäminen otsikoissa lähentelee omasta mielestäni harmaata aluetta.

Omassa työssäni sekä opinnoissani olen saanut kuulla, että liiallista adjektiivien viljelyä pitäisi uutistekstissä välttää. Otsikoinnissa painavat ymmärrettävästi vaakakupissa sen kiinnostavuus, mutta toisaalta myös edellä mainittu informatiivisuus ja se, että otsikko todella vastaa jutun sisältöä. Osaa aineiston adjektiiveista kuvastaa hyvin se, että toisaalta antavat ymmärtää uutisessa olevan kyse jostain kiinnostavasta, mutta toisaalta ne eivät kerro kyseessä olevasta sääilmiöstä juuri mitään (esimerkiksi ”posketon”).

Toisaalta aineiston käytetyimpien adjektiivien joukossa olivat sanat poikkeuksellinen ja harvinainen, joille löytyy jopa oma meteorologinen määritelmänsä. Harvinaisella sääilmiöllä tarkoitetaan keskimäärin kerran vuosikymmenessä tai harvemmin tapahtuvaa ilmiötä, ja poikkeuksellisella puolestaan kerran 30 vuodessa tai harvemmin tapahtuvaa sääilmiötä (Ilmatieteen laitos s.a.). Ymmärrettävästi edellä mainittujen adjektiivien yleismerkitys ja meteorologinen merkitys menevät puhe- ja uutiskielessä sekaisin. Esimerkiksi otsikon ”Kittilässä todistettiin poikkeuksellinen näky keskellä

päivää” taakse kätkeytyy uutinen sateenkaaren väreissä hehkuvista helmiäispilvistä. Uutisessa kuitenkin todetaan, että värikkäitä helmiäispilviä esiintyy Suomessa vuosittain. Meteorologisen määritelmän mukaan kyse ei siis ollutkaan poikkeuksellisesta ilmiöstä. Ilmatieteen laitoksen (s.a.) mukaan mediassa käytetäänkin sanaa ”poikkeuksellinen” liian usein. Uutistoimituksissa olisikin mielestäni syytä arvioida harvinainen ja poikkeuksellinen -sanojen käyttöä sääilmiöistä puhuttaessa, elleivät ne täytä Ilmatieteen laitoksen asettamaa määritelmää. Toisaalta ymmärrän yksittäistä toimittajaa, joka päätöksen otsikosta tekee: sanoja käytetään myös muissa kuin säästä kertovissa tapauksissa, eikä muissa yhteyksissä niille ole asetettu selkeää määritelmää.

4.4.3 Muut tehokeinot

Tähän lukuun olen koonnut havaintoja kolmesta muusta otsikkokategoriasta. Olen yhdistänyt ne saman luvun alle, koska sääsanoista ja adjektiiveista poiketen nämä otsikot ovat lähempänä muodollista uutiskieltä, eivätkä siten tarjoa yhtä paljon analysoitavaa tai pohdittavaa.

Ennätykset ja ajan ilmaukset -kategoriaan laskin sekä maininnat erilaisista mitattavissa olevista sääennätyksistä sekä sellaiset aikaan liittyvät ilmaukset, joilla pyrittiin havainnollistamaan lukijalle kyseessä olevan säätapauhtuman harvinaisuutta. Näitä tehokeinoja löytyi 17 uutisesta. Jonkintasoisen ennätys mainittiin 12 otsikossa – useimmat liittyivät lämpöennätyksiin, olihan Suomessa viime vuonna ennätyksellisen paljon hellepäiviä. Aikaan viitattiin kolme kertaa, esimerkiksi otsikossa ”Tällaista koettiin Suomessa viimeksi ennen talvisotaa”. Omasta näkökulmastani tämän kaltaiset tehokeinot ovat hyvä esimerkki toimivasta klikkiotsikoinnista. ”Viimeksi ennen talvisotaa” on useimmille lukijoille riittävän informatiivinen tekstinpätkä, jotta ymmärtää kyseessä olevan jotain poikkeuksellista. Jutun julkaisijan kannalta taas otsikot eivät kerro liikaa, ja lukijan täytyy avata juttu selvittääkseen, mistä on kyse.

Sana ”vaarallinen” esiintyi otsikoissa 10 kertaa. Vaaraa aiheuttivat otsikoiden mukaan useimmiten helteet tai voimakkaat tuulet (molemmat 3 kertaa). Vaarasta varoittavat otsikot olivat myös muita hillitympiä tyyliiltään, eikä niihin juurikaan yhdistelty monitulkintaisia adjektiiveja tai itse keksittyjä sääsanoja. Vaaraa aiheuttava sääilmiö itsessään on riittävä tehokeino huomion herättämiseen, ja mielestäni onkin hyvän journalistisen tavan mukaista jättää kaikenlainen kielellinen kikkailu pois aidosti uhkaavista tai vaarallisista asioista kertovien uutisten otsikoissa.

Meteorologit pääsivät sääotsikoissa ääneen viisi kertaa. Neljässä otsikossa sääasiantuntijan auktoriteettia käytettiin vahvistamaan uutisoitavaan aiheen poikkeuksellisuutta, kuten otsikossa ”Kohta on niin kova pakkanen, ettei edes meteorologi voisi kuvitella kylmempää”. Mystisempi tapaus on otsikko ”Harvinainen sääilmiö iskee Lappiin ensi yönä – Meteorologi: ”Itse en lähtisi”, jossa meteorologin suulla houkutellaan klikkaamaan, mistä on kyse. Sitaatteja käytettäessä toimituksessa on

oltava erityisen tarkkana, ettei toisen henkilön sanoma vääristy – varsinkin, kun kyseessä on uutista koskevan aiheen asiantuntija.

4.4.4 Ilmastonmuutoksen näkyvyys aineistossa

Tutkittuun aineistoon päätyi vain yksi uutinen, jonka otsikossa viitataan suoraan ilmastonmuutokseen: helmikuussa 2024 julkaistu uutinen Atlantin valtameren virtausjärjestelmän heikentymisestä otsikolla “Hälyttävä tutkimustulos – Suomen ilmasto uhkaa muuttua dramaattisesti”. Vaikka esimerkiksi hellepäivien määrä ja entistä rajummat myrskyt ovat seurausta ilmastonmuutoksesta (Blom 12.1.2025), niistä kertovat uutiset ovat otsikoitu ensisijaisesti kulloinkin kyseessä oleva sääilmiö edellä.

Tämä ei suoraan tarkoita, etteikö Iltalehdessä huomioitaisi ilmastonmuutoksen vaikutuksia sääuutisoinnissa. Ilmastonmuutoksen liittyvien uutisten vähäinen määrä aineistossa voi selittyä ainakin seuraavilla aineiston rajaamiseen liittyvillä seikoilla:

Ilmastonmuutokseen liittyvien uutisten otsikoinnissa ei ole käytetty sellaisia ilmauksia, jotka olisivat läpäisseet oman seulan aineistoa rajatessa. Kuten aineiston rajaamista käsittelevässä luvussa kerroin, poimin satojen sääuutisten joukosta erityisesti sellaiset uutiset, joiden otsikot sisälsivät uutiskielestä poikkeavia ilmauksia, sekä uutiset, jotka sisälsivät epätavallisuuteen tai poikkeuksellisuuteen viittaavia adjektiiveja.

Ilmastonmuutokseen liittyvät uutiset on otettu lehdessä osaksi myös muuta uutisointia, ja niitä löytyy myös muista verkkosivujen osioista, kuten “Talous”- ja “Kotimaa”-välilehdiltä.

Järvenpää ja Huotari (2022, 20–21) kirjoittavat myös, että ilmastonmuutos istuu huonosti perinteisiin uutiskriteereihin, joita myös sääuutisissa noudatetaan. Heidän mukaansa ilmastonmuutokseen liittyvät aiheet ovat usein pitkäkestoisia tapahtumaketjuja, ja ne voivat jäädä jalkoihin nopeatempoisessa uutisoinnissa. Näin ollen yksittäiset tapahtumat säässä saattavat tulla uutisoiduksi yksinään, ilman että niitä liitetään osaksi laajempaa, kenties ilmastonmuutokseen liittyvää ilmiötä. Konkreettisenä esimerkkinä tästä voisi pitää aineiston runsaan helleotsikoiden määrän: lämpötilan nousu ja sitä myöten paukkuvat ennätykset ovat selvä merkki ilmastonmuutoksesta, mutta juttuja ei aleta otsikoimaan ilmastonmuutos edellä.

Tämä ilmiö huomioitiin myös Ylen Viimeinen sana –ohjelmassa huhtikuussa 2024. Yksi ohjelman panelisteista, vuosina 2014–2023 Suomen Ilmastopaneelin puheenjohtajana toiminut emerituspro-

fessori Markku Ollikainen, mainitsi, että muitakin ilmastonmuutokseen liittyviä konkreettisia uutisaiheita kyllä löytyisi, mutta mediassa ei olla niistä välttämättä edes tietoisia. (Viimeinen sana 26.4.2024).

5 Pohdintaa

5.1 Yhteenveto ja johtopäätökset

Kuten tutkimuksen tulokset -luvussa osoitin, Iltalehden sääuutisten otsikoista on havaittavissa ainakin viisi eri tehokeinoa, joiden avulla lukijan huomio pyritään herättämään. Yleisimpiä keinoja olivat ja sen vuoksi suurinta huomiota tässä opinnäytetyössä saivat sääsanat sekä erilaiset adjektiivit. Tämän opinnäytetyön jaottelu ei tietenkään ole ainut oikea tapa luokitella eri otsikointitapoja, mutta uskon työn toimivan esimerkkinä, mikäli joku tahtois tehdä saman tyyppisen analyysin jostain toisesta aihealueesta. Aihetta voisi tutkia jatkossa esimerkiksi syventymällä tarkemmin sääuutisten sisältöihin: kuinka hyvin otsikot vastaavat sitä, mitä jutuissa oikeasti sanotaan?

Tämän työn aineisto kattoi yhteensä 92 uutisotsikkoa, ja yhteensä sääuutisia julkaistiin Iltalehdessä viime vuonna 609 kappaletta. Koska tähän työhön oli valittu kaikista otsikoista huomiota herättävimmät tapaukset, ei kaikkea sääuutisointia pidä yleistää tämän tutkimuksen tulosten perusteella. Toisaalta juuri erikoisimmat tapaukset otsikoinnissa ovat ne, jotka yleensä päätyvät osaksi keskustelua sääjournalismin tilasta tai siitä, millaisia ilmauksia otsikoinnissa on ylipäänsä sovelaista käyttää. Koska Iltalehti on Suomen luetuimpia verkkolehtiä, koen, että opinnäytetyö oli merkityksellinen, ja että sen avulla voi saada uusia näkökulmia suomalaiseen sääjournalismiin. Toivon, että paljon sääuutisia kirjoittavat toimittajat sekä otsikoista vastaavat henkilöt toimituksissa saisivat opinnäytetyöstäni uusia ajatuksia työhönsä.

Oma suhtautumiseni esimerkiksi erikoisten sääsanojen käyttöön myötäilee pitkälti opinnäytetyötä varten läpikäymässäni aineistossa esiintyvien sään ammattilaisten näkemyksiä. Välillä on hauskaa huomata, jos jotain sääilmiötä kuvaamaan on keksitty samaan aikaan hauska, mutta myös informatiivisia piirteitä sisältävä sana. Yhdellä sanalla voi toisinaan onnistua kuvaamaan todellisuutta paremmin kuin adjektiivien litanialla. Toisaalta jaan meteorologien huolen siitä, että uusien sääsanojen kilpaa keksiminen ei välttämättä tee hyvää uutismedian luotettavuudelle tai yleisemminkään journalismin maineelle. Kaikkea ei pidä myöskään mielestäni tehdä klikkausten ehdoilla, vaikka nykyään analytiikka lukijakäyttäytymisen tarkan seurannan mahdollistaakin.

Olin jopa hieman yllättynyt, että tästä samasta aiheesta ei ollut jo tehty opinnäytetyötä aikaisemmin. Kirjallisia lähteitä sääjournalismista oli myös olemassa hyvin niukasti. Itse näkisin tämän johtuvan siitä, että sääuutiset ovat jo pitkään olleet niin automaattinen osa uutistyötä, että ne ovat tulleet hoidetuiksi ikään kuin muiden asioiden sivussa, eikä niiden tekemiseen tai laajemmin sääjournalis-

min analysointiin ole kiinnitetty juurikaan huomiota. 2010-luvulta eteenpäin sääjournalismia on käsitelty mediassa lähinnä yksittäisinä juttuina, joissa ääneen pääsevät useimmiten itse meteorologit tai muut sääasiantuntijat, kielitieteilijät sekä journalismin edustajat.

5.2 Itsereflektio

Suurin haasteeni koko opinnäytetyöprosessin aikana ajoittui työn alkuvaiheisiin. Vaikka opinnäytetyön aihe oli jo lyöty lukkoon, tietoperustan ja muun taustatiedon etsimisen aikana päässäni pyörivä kuva työstä oli aivan liian monimutkainen. Mietin useita eri tutkimuskysymyksiä samaan aikaan, vaikka tiesin, että työ pitäisi rajata koskemaan varsinaisesti vain yhtä. Tutustuin turhankin paljon lähteisiin, jotka olivat lopulta työn toteuttamisen kannalta epäolennaisia. Tämän vuoksi tietoperustan kartuttamiseen suunnittelemani aika venyi pidemmäksi kuin mitä oli tarkoitus. Tällä ”harhailulla” oli kuitenkin lopulta se hyvä puoli, että varsinaisen kirjoittamisprosessin sain tehtyä suunniteltua nopeammin, kun lähteitä oli tullut kerättyä monipuolisesti ns. varastoon. Muilta osin ajankäyttö onnistui mielestäni hyvin, eikä suurempaa kiirettä tullut missään vaiheessa.

Oman haasteensa toi myös sääjournalismiin liittyvän kirjallisen aineiston vähyys. Aluksi tietoperustaa etsiessäni se tuntui turhauttavalta, ja aiheen vaihto kävi mielessä muutamaankin otteeseen. Ainakin tämän opinnäytetyön myötä sääjournalismista on saatavilla suomen kielellä yksi kirjallinen lähde lisää.

Itse tutkimuksen teossa onnistuin mielestäni kohtuullisesti. Sain ainakin vastauksen itse asettamaani tutkimuskysymykseen, sekä onnistuin luokittelemaan tietoa jokseenkin uskottavasti. Määrällisen tutkimuksen osuus oli lopulta merkittävämpi kuin mitä etukäteen ajattelin. Laadullisesta osuudesta olisin voinut saada ehkä enemmänkin irti, mutta olen silti tyytyväinen lopputulokseen. Huomasin, että alkuun minun oli hieman hankalaa soveltaa esimerkiksi aineiston analyysin teoriaa tähän työhön, mutta sain kuitenkin jotain aikaiseksi. Kuten aiemmissa luvuissa olen maininnut, vastaavanlaista tutkimusta ei tietääkseni ole tehty, joten olen tyytyväinen, että sain suomalaisesta sääjournalismista aikaan edes opinnäytetyön kokoisen tutkimuksen. Onnistuin mielestäni kasaamaan hyvän määrän lähteitä eri vuosilta, jotka kokoamalla saa kokonaiskuvan sääjournalismin ympärillä käydystä julkisesta keskustelusta Suomessa.

Jos aloittaisin saman työn tekemisen alusta nyt, kiinnittäisin enemmän huomiota aineiston hallintaan. Opinnäytetyösuunnitelmassa en antanut aineistohallintasuunnitelmalle kovin suurta painoarvoa, olivathan kaikki aineiston uutiset vapaasti löydettävissä verkosta. Otsikoinnin tehokeinoja ryhmitellessäni tein luokittelun avuksi uusia ja taas uusia tekstitiedostoja, joissa pyörittelin otsikkoja ja niistä löytyviä ilmaisuja, kunnes kasasin työhön lopullisesti päätyneet taulukot. Vaikka kaikki tiedot

säilyvät tallessa, olisin voinut hoitaa tämän paljon järjestelmällisemminkin. Panostaisin myös enemmän tutkimuksen laadulliseen puoleen, jos aloittaisin työn tekemisen nyt.

Lähteet

Airiola, O. 2.11.2014. Käristyskupoli, seksihelle, valkoinen kurittaja... Äänestä, mikä on paras sääsana. Iltalehti. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/saa uutiset/a/d7a90bb0-4076-4244-879a-727c5068a9db>. Luettu: 27.4.2025.

Autio, N. 10.1.2018. Kahdeksan keinoa koukuttaa lukija: Verkko-otsikosta saa huomattavasti houkuttelevamman muutamalla yksinkertaisella ohjeella. Suomen Lehdistö. Luettavissa: <https://suomenlehdisto.fi/kahdeksan-keinoa-koukuttaa-lukija-verkko-otsikosta-saa-huomattavasti-houkuttelevamman-muutamalla-yksinkertaisella-ohjeella/>. Luettu: 18.3.2025.

Blom, J. 12.1.2025. Suomen ilmasto on lämmennyt paljon maailman keskiarvoa nopeammin. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20136278#:~:text=Suomen%20ilmasto%20on%20l%C3%A4mmennyt%20jota%20on%20pidetty%20kriittisen%C3%A4%20ilmastonmuutoksessa>. Luettu: 15.4.2025.

Deuze, M. 2005. What Is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered. Journalism. 6, 4, s. 447. Luettavissa: https://www.researchgate.net/publication/249689904_What_Is_Journalism_Professional_Identity_and_Ideology_of_Journalists_Reconsidered. Luettu: 2.4.2025.

Hambling, D. 25.4.2017. How the modern weather map was born. The Guardian. Luettavissa: <https://www.theguardian.com/science/2017/apr/25/modern-weather-map-newspaper-weather-watch>. Luettu: 6.3.2025.

Ilmatieteen laitos s.a. Poikkeuksellinen vai harvinainen. Luettavissa: <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/saa-on-harvoin-poikkeuksellinen>. Luettu: 27.4.2025.

Ilmatieteen laitos 2025. Helletilastot. Luettavissa: <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/helletilastot>. Luettu: 14.4.2025.

Iltalehti 2024. Sääuutiset. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/saa uutiset>. Luettu: 2.4.2025

Iltalehti 20.9.2024. Iltalehti on yhä Suomen suurin digitaalinen uutismedia. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/5b912d4a-0cce-41dc-bd20-0da00003a1d6>. Luettu: 28.4.2024.

Iltalehti 2025. Etusivu. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/>. Luettu: 14.4.2025.

Ilta-Sanomat 2025. Etusivu. Luettavissa: <https://www.is.fi/>. Luettu: 14.4.2025.

Jaakkola, M. 2013. Hyvä journalismi. Kansanvalistusseura. Vantaa.

Julkisen sanan neuvosto 2024. Journalistin ohjeet. Luettavissa: <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>. Luettu: 5.3.2025.

Julkisen sanan neuvosto 2025. Kanteluohjeet. Luettavissa: <https://jsn.fi/nain-kantelet/>. Luettu: 5.3.2025.

Julkisen sanan neuvosto 2025. Päätökset. Luettavissa: https://jsn.fi/maatokset/?post_date=01012024+31122024&_sft_journalistin_ohjeet=15&_sft_mediat=iltalehti. Luettu: 12.4.2025.

Järvenpää, S. & Huotari, A. 2022. Journalismi 1.5°: Raportti suomalaisen ilmastojournalismin tilasta ja tulevaisuudesta. Sandra Järvenpää. Helsinki

Nurila, T. 3.2.2024. Ajokeli on huono koko maassa. Iltalehti. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/saauutiset/a/6e7fb0c7-68be-4661-a412-73367d489fd3>. Luettu: 29.3.2025.

Kari, O. 14.5.2024. Kärstyskupoli Suomen yllä – Näin kovaksi helle voi nousta. Iltalehti. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/saauutiset/a/6a60c378-a368-4145-a98b-4c83d7d88e9f>. Luettu: 17.1.2025.

MTV Uutiset 2025. Etusivu. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/>. Luettu 14.4.2025.

Mäntykannas, M. 12.9.2015. Väärinymmärretyt säätermit. Sään takaa –blogi. Luettavissa: <https://blogi.foreca.fi/2015/09/vaarinymmarretyt-saatermit/>. Luettu: 26.4.2025.

Penttilä, P., Ovaska, L. & Ahva, L. Iltalehden toimituksen ja yleisön pelillistynyt suhde analytiikan aikakaudella. Media & viestintä, 47, 3, s. 27–50.

Raatikainen, J. 5.1.2023. Seksihelteestä loskalämäriin – Suosiiko Ilmatieteen laitos median sääilmiöille antamia lempinimiä? Seura. Luettavissa: <https://seura.fi/asiat/ajankohtaista/seksihelteesta-loskalamariin-mita-ajattelee-ilmatieteen-laitos-saailmioiden-nimista/>. Luettu: 11.4.2025.

Salomaa, J. 9.6.2016. Hiljaisen uutispäivän pelastaja. Journalisti. Luettavissa: <https://journalisti.fi/artikkelit/2016/06/hiljaisen-utispivn-pelastaja/>. Luettu: 1.4.2024.

Simola, K. 9.10.2019. Valkoinen kurittaja toimii, helleveti ei niinkään – suomen kielen asiantuntija arvioi median sääsanoja. Luettavissa: <https://suomenlehdisto.fi/valkoinen-kurittaja-toimii-helleveti-ei-niinkaan-suomen-kielen-asiantuntija-arvioi-median-saasanoja/>. Luettu: 15.4.2025.

Sonerva, A. 25.6.2024. Hirmuhelle iskee Suomeen. Iltalehti. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/saa uutiset/a/298d9031-26b1-4635-b252-564f2d31bdf7>. Luettu: 17.1.2025.

Suomen Tietotoimisto s.a. Hyvä otsikko. Luettavissa: <https://stt.fi/tyylikirja/jutun-kieli-ja-sialto/hyva-otsikko/>. Luettu: 7.3.2025

Tahkokorpi, T. 30.8.2024. Hurja video: Salamet iskivät pihalle Turussa ja Salossa. Iltalehti. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/saa uutiset/a/0aa61f10-aa58-4aab-840e-5cbcd209406f>. Luettu 29.3.2024.

Tieteen termipankki 2025. Kirjallisuudentutkimus: alkusointu. Luettavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:alkusointu>. Luettu: 28.4.2025.

Tieteen termipankki 2025. Nimitys: uudissana. Luettavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:uudissana>. Luettu: 28.4.2025.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Viimeinen sana 23.5.2020. Kärstyskupoli, seksihelle ja koko kesän sää: millaista on hyvä ja huono sääjournalismi? Yle Areena. Video. Katsottavissa: <https://areena.yle.fi/1-50534951>. Katsottu: 13.3.2025.

Viimeinen sana 26.4.2024. Lumi-infernosta seksihelteeseen - miksi sää kiinnostaa mediaa enemmän kuin ilmasto? Yle Areena. Video. Katsottavissa: <https://areena.yle.fi/1-67093590>. Katsottu: 10.4.2025.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Vuorio, J. 2019. Otsikot muuttuvat, journalismi ei. Lööppi, 26, 3, s. 4–9.

Wallius, A. 25.2.2019. Tv:n meteorologi on ollut 50 vuotta Suomen kotien vakiovieras – Katso kooste vuosikymmenten varrelta. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-10651574>. Luettu: 19.3.2025.

Wetterstrand, N. 19.10.2016. Näin tunnistat klikkiotsikon – lue huikea juttu ja katso upea kuva. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/aihe/a/20-266766>. Luettu: 30.3.2025.

Yle 2025. Etusivu. Luettavissa: <https://yle.fi/>. Luettu: 14.4.2025.

Liitteet

Lopulliseen aineistoon valitut uutisotsikot:

Suomeen iskee jopa vaarallisen kylmä sää

Suomen kammopakkaset nousivat maailmalla otsikoihin

Pakkasmoukarin paluu! Suomen säässä taas täyskäännös

Kohta on niin kova pakkanen, ettei edes meteorologi voisi kuvitella kylmempää

Pakkaskoura puristaa lauantaina – Osassa maata jopa alle -30 astetta

Jopa -40 rikki – Tänne iskevät nyt kammopakkaset

Lapissa mitattiin yöllä hurja lukema – Kylmin lähes 50 vuoteen

Pakkasennätys paukahti – Tämä on Suomen hyytävin paikkakunta

Lapissa hirmupakkaset

Luvassa hervottomat hankihulinat – Näillä alueilla lunta voi pyryttää jopa 30 senttiä

Uusi isompi lumi-inferno on jo tiedossa

Lumimyrsky moukaroi – Autoilijoille varoitus

Tuiskujysäys tärähtää Suomeen

Tuplatuisku rusikoi Suomea ankarasti – Kaksi lumirintamaa kurittaa autoilijoita

Nyt tulee hurja lumimyräkkä – Tänne kaikkialle se iskee

Pyrykurimus ei hellitä – Nyt on luvassa ”kaikkea kaikkialle”

Valtava lumipyry rikkoi Suomen ennätyksen

Pyryjysäys voi iskeä koko Suomeen jo tällä viikolla – Painava varoitus autoilijoille

Etelään hirmuinen määrä lunta

Kinoskaaos uhkaa – Ilmatieteen laitos varoittaa

Lumikaaos Suomeen

Yli metri lunta – Äärimmäinen sää syöksyy Eurooppaan

Tänne iskee lumirysäys: Jopa 45 senttiä

Kohta sataa erityisen vaarallista vettä

Kohta sataa kuin Erneston takapuolesta

Jättisateet saapuvat

Kammokeli valtaa Suomen

Säämullistus! Lämpötila nousee kohta jopa 40 astetta

Säämullistus on totta! Näin hurjasti lämpötila nousee

Sään lauhtuminen alkoi rajusti: Seinäjoella uskomaton muutos vain 20 minuutissa

Jojopumppu mäjäyttää lämpötilan jopa 20 astetta alaspäin

Jättimäinen käänne säässä – Jopa hellelukemat lähellä

Suomeen saapuu poikkeuksellinen lämpöaalto – Taivas voi värjäytyä punaiseksi

Käristyskupoli Suomen yllä – Näin kovaksi helle voi nousta

Kuiva reikä kärventää nyt Suomea

Ennuste: Hirmuhelle

Ennuste: Helleputki yltymässä historialliseksi

Helteet voivat yltyä vaarallisiksi – Jopa 30 astetta

Lämpöennätys rikki

Meteorologi: Suomessa tapahtuu loppuviikolla jotain täysin poikkeuksellista

Historiallinen helle-ennätys rikki!

Helle-ennätyksestä tuli vieläkin hurjempi

Helle-ennätys!

Uskomaton vappu – Kohta voi käydä kylmät

Hirveä pätsi uhkaa suomalaisten suosimia lomakohteita: ”En ole ennen urani aikana nähnyt”

Nyt on lomakohteissa vaarallisen kuuma – Suomalaisten suosikkimaan tunnettu nähtävyys suljettiin

Hillitön helle iskee Suomeen

Hirmuhelle iskee Suomeen

Etelä-Euroopassa hirmuhelteitä – Suomessakin lämpenee

Armottomat helteet saapumassa Suomeen

Huimat helteet leviävät valtaosaan Suomea

Tukalat helteet piinaavat nyt suomalaisia – Meteorologi paljastaa, milloin säässä tulee käänne

Heinäkuu oli harvinainen

Takana on todellinen helleinfernokesa

Heinäkuu oli Suomen Lapissa poikkeuksellisen lämmin

Tänään tehtiin hellehistoriaa – Tällä pohjoisella alueella salamapiiskasta ei näkynyt merkkiäkään

Paukahtaako Suomeen uusi helle-ennätys? Viikonloppuna hellelukemat lähellä

Helsinki-Vantaalla mitattiin huima lämpölukema – Eikä loppua näy

Tällaista koettiin Suomessa viimeksi ennen talvisotaa

Tuore ennuste: Syyskuusta on tulossa poikkeuksellinen

Se tapahtui kello 10.50 – Vastaavaa koettu Suomessa viimeksi, kun Paavo Lipponen oli pääministeri

Meteorologi helteistä: ”Ei ole normaalia”

Helle-ennätys meni rikki – Uusi merkkipaalu häämöttää

Hellejytty!

Uusi helle-ennätys – Taas

Poskettomat sääennusteet jatkuvat: Ehkä uusia helteitä tulossa

Suomen rannikolla käynnissä poikkeuksellinen säätilanne

Utsjoen lämpöennätys rikkoo kaiken aiemmin mitatun

Viime kesä oli Euroopassa ennätyslämmin

Meteorologi ällistyi syyskuun tilastoista – ”Ennenkuulumatonta”

Suomeen tulossa poikkeuksellisen lämmintä ilmaa

Nyt tulee poikkeuksellinen syysää

Kanarialla uskomaton yölämpötila

Pohjolaan on tulossa niin raaka myrsky, että Forecan meteorologi on ymmällään

Norjaa moukaroi hirmumyrsky – Myös Suomi saa osansa

Näsinneulaan tärähti 100 miljoonaa voltia – Elias kuvasi todellisen maailmanlopun videon

Tänne salamapiiska iskee

Hirmumyrsky lähestyy Japania

Varoitus: Rankka myräkkä iskee laajasti tänään

Vaarallinen sää iskee Suomeen – Katso alueesi tilanne

Suomessa ensimmäistä kertaa hirmumyrsky

Vaarallinen sää iskee Lappiin

Harvinainen sääilmiö iskee Lappiin ensi yönä – Meteorologi: ”Itse en lähtisi”

Hälyttävä tutkimustulos – Suomen ilmasto uhkaa muuttua dramaattisesti

Euroopassa tapahtui viikonloppuna jotain, mitä ei voi järjellä selittää

Viime yönä Euroopassa koettiin jotain harvinaista

Järeä aurinkomyrsky jatkuu: Nyt koettiin voimakas radiopimennys

Suomessa vallitsi täysin poikkeuksellinen sää

Kannibaaliavaruusmyrsky iskee

Viikonloppuna taivaalla voi tapahtua jotain äärimmäisen hurjaa

Äärimmäinen avaruusmyrsky mahdollinen viikonloppuna – Tällaisia asioita siitä voi seurata

Kittilässä ikuistettiin poikkeuksellinen näky keskellä päivää